

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als archeologische site van de kasteelsite van Grevenbroek in Hamont-Achel (Achel)

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8,
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht;
- de resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier;
- advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van Hamont-Achel op 28 juli 2022,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 28 juli 2022,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 28 juli 2022.
- de behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage bij dit besluit.
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van het ontwerp van de voorlopige bescherming op 28 juli 2022.
- de zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen.

Motivering

De archeologische site kasteelsite van Grevenbroek in Hamont-Achel is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarde:

- de archeologische waarde:

Het kasteel Grevenbroek is één van de zeldzame middeleeuwse burchtsites in het noorden van de provincie Limburg. Het kasteel van Grevenbroek werd vermoedelijk opgericht in de eerste helft van de 14de eeuw, maar zou ook al verder in de tijd kunnen teruggaan. De site neemt als hoofdplaats van een onafhankelijk allodium een niet

onbelangrijke plaats in de geschiedenis van het Graafschap Loon en het prinsbisdom Luik in. Later, rond 1700, speelde het kasteel van Grevenbroek een rol in een internationaal conflict tussen Frankrijk en een coalitie van Oostenrijkers, Engelsen en Hollanders.

Ondanks enkele recentere verstoringen tonen het geofysisch- en het booronderzoek aan dat er nog muurstructuren en restanten van gebouwen in de ondergrond bewaard zijn. Bovendien is de omwalling van het kasteel zeer herkenbaar in het landschap.

Daarnaast is ook de relatie met de nabijgelegen Tomp van Grevenbroek, molen van de heren van Grevenbroek die dit kasteel bewoonden, een interessant gegeven. De windmolen is beschermd als monument en maakt deel uit van een beschermd cultuurhistorisch landschap.

De kasteelsite is gelegen binnen de speciale beschermingszone 'Noord-Oost Limburg', en meer bepaald in het habitatrictlijngebied 'Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen'. De passende beoordeling toont aan dat er geen conflict optreedt tussen de instandhoudingsdoelstellingen in functie van natuur en de bescherming als archeologische site.

Juridisch kader

Dit besluit sluit aan bij de volgende regelgeving:

- het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbewoud en het natuurlijk milieu, artikel 36ter, §3 en §4.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als archeologische site:

Kasteelsite van Grevenbroek, Molendijk zonder nummer in Hamont-Achel, bij het kadaster bekend als: Hamont-Achel, 2de afdeling, sectie A, perceelnummers 678b (deel) en 680 (deel).

Het plan met de aflijning en de plaats van aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de archeologische site is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarde van de archeologische site is de archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

- 1° Omwalling en omgrachting, nog zichtbaar in de topografie;
- 2° Archeologische grondsporen gerelateerd aan het kasteel;
- 3° Boven- en ondergrondse muurresten en funderingen, gerelateerd aan het kasteel;
- 4° Archeologische artefacten zoals aardewerk, bouwpuin en ander materiaal afkomstig van of gerelateerd aan het kasteel.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor de archeologische site zijn:

- 1° de bescherming van de kasteelsite van Grevenbroek in Achel (Hamont-Achel) als archeologische site beoogt in de eerste plaats een behoud *in situ* van de nog aanwezige archeologische relict en sporen (het bodemarchief). Dit omvat uiteraard de nog op het terrein zichtbare wal, grachten en muurstructuren, maar ook het ondergrondse bodemarchief. Hier zijn immers nog gebouwstructuren aanwezig (in de vorm van funderingen, muurresten of uitgravingsporen) zoals het geofysisch onderzoek en het booronderzoek aantoonde. Ook de aanwezigheid van archeologische objecten is meer dan waarschijnlijk;
- 2° de belangrijkste waarde van archeologische sites, hun kennispotentieel, wordt zonder uitzondering gereduceerd bij een omzetting naar een *ex situ*-archief. *In situ*-bewaring is dan ook de enige manier om het kennispotentieel van sites op lange termijn te vrijwaren. Indien ingrepen toch niet vermeden kunnen worden, moet het kennispotentieel van de archeologisch beschermde site omgezet worden naar kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek. Aangezien opgraven het vernietigen van alle in de bodem opgeslagen informatie betekent, is een hoge kwaliteit van eventueel preventief onderzoek van zeer groot belang, bij uitstek bij beschermde sites. Doorgedreven verwerking en publicatie zijn noodzakelijk om *ex situ* het kennispotentieel van de *in situ*-bewaring zo goed mogelijk te benaderen en zijn dus eveneens essentieel. Bij eventueel preventief archeologisch onderzoek wordt dan ook best getracht de nieuw verworven kennis maximaal in te passen in het geheel van de reeds aanwezige kennis over de site en zijn omgeving, en de kennis van dergelijke burchten en de geschiedenis van de middeleeuwen van noord-Limburg en Vlaanderen;
- 3° binnen de beschermde zone moet het streefdoel zijn om in het kader van noodzakelijke ontwikkelingen, de ingrepen in de bodem en reliëfwijzigingen tot een absoluut minimum te beperken. Daarenboven moet er gestreefd worden om schade aan het erfgoed door het huidige of toekomstige landgebruik te vermijden. Dit betekent dat onder andere schade aan de wal door windvallen (het omwaaien van bomen) moet vermeden worden. Afstervende en overhellende bomen worden hiertoe best preventief geveld met behoud van stromp. Wanneer men nieuwe bomen of struiken aanplant op de wal, gebeurt dit best met (autochtoon) bosgoed zodat de impact op de bodem tot een minimum beperkt blijft. De zone binnen de wal is momenteel een open zone onder grasland, dit blijft best zo behouden om het bodemarchief en de beleving ervan te vrijwaren. Bij het maaien maakt men best gebruik van een bosmaaier en niet van een tractor (of begrazing door schapen) omwille van de aanwezigheid van ondergrondse resten. Het grasmaaisel wordt best afgevoerd. Dit zorgt voor een verschraling van de bodem hetgeen leidt tot een soortenrijk grasland en grotere biodiversiteit en op die manier bijdraagt tot de beleving van de site;
- 4° door over de site te rijden met zware machines kan door spoorvorming, compactie en erosie ernstige schade toegebracht worden aan de site. Het rijden met machines over de site wordt daarom best vermeden. Wanneer dit laatste niet mogelijk is, kan de impact ervan geminimaliseerd worden door:
 - a) in droge periodes te werken om spoorvorming te beperken;
 - b) gebruik te maken van het huidige patroon van routes om het aantal rijbewegingen te beperken;
 - c) het gebruik van rijplaten.
- 5° het is wenselijk dat het grondwaterpeil niet verlaagt om (verdere) degradatie van bepaalde materiaalgroepen, zoals hout, textiel/leer, metaal, bot en zaden, door toetreding van zuurstof (oxidatie) tegen te gaan. Ook sterke grondwaterschommelingen of grondwaterstromen zijn niet wenselijk;

- 6° de overgebleven muurresten worden op termijn best geconsolideerd om verder verval te vermijden. Het is wenselijk om schade door betreding (van zowel mens als dier) te vermijden en om zaailingen van houtachtige planten en bomen tijdig te verwijderen. Wortels dringen namelijk in de voegen van het verweerde metselwerk. Door diktegroei worden de bakstenen uit elkaar gedreven waardoor de muurresten verder degradeert. Het behoud van de kruidige vegetatie en mossen is hier wel aangewezen. Zij hebben immers een bufferende werking. Indien het metselwerk bloot ligt, kan het muurwerk te sterk uitdrogen en kan er winderosie optreden. Bij regenval kunnen fijne delen uitspoelen;
- 7° de site biedt, door de aanwezigheid van in de topografie zichtbare elementen (gracht en wal) een bijzonder educatief potentieel. Eventueel kan op de site enige duiding voorzien worden door een infopaneel of doorkijkpaneel. Bij een eventuele inrichting en ontsluiting is het van belang dat het terrein zo ingericht wordt dat een duurzaam behoud in situ van de archeologische resten gegarandeerd is.
- 8° het gebruik van een metaaldetector om archeologische vondsten met metalen component op te sporen dient daarom te gebeuren door een erkende archeoloog of door een erkende metaaldetectorist onder de autoriteit van een erkende archeoloog, en is enkel mogelijk en toelaatbaar in het kader van een onderzoek vanuit wetenschappelijke archeologische vraagstelling, of in functie van de opmaak of de uitvoering van een archeologienota.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden de archeologische site in stand en onderhouden ze door:

- 1° de archeologische site als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van de archeologische site regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in de archeologische site:

- 1° het wijzigen van het microreliëf;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 4° graafwerken in functie van natuurbeheer (plaggen, chopperen, frezen, ...);
- 5° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 6° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 7° het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen en struiken;
- 8° het plaatsen van installaties om het grondwaterpeil te wijzigen;
- 9° het inrichten van zones voor grondverbetering of opslag van aarde en tijdelijke werfinrichtingen;
- 10° het scheuren van grasland.

Er is geen toelating vereist voor:

1° regulier onderhoud;

2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE